

МІСЦЕ ФІЛОСОФІЇ В ЧАСИ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В роботі розглянуто ключові зміни, які привносить четверта промислова революція в сферу безпосереднього виробництва, політику, міжособистісні стосунки людей. Окреслено можливі загрози при розгортанні четвертої промислової революції та шляхи їх нейтралізації, місце філософії в цих процесах.

Ключові слова: четверта промислова революція, філософія, цінності, мислення, мораль.

Abstract

The paper considers the key changes that the fourth industrial revolution brings to the sphere of direct production, politics, interpersonal relations of people. Possible threats in the development of the fourth industrial revolution and ways to neutralize them, the place of philosophy in these processes are outlined.

Keywords: fourth industrial revolution, philosophy, values, thinking, morality.

Вступ

Термін «революція» використовується для позначення радикальних змін в певній сфері, це може стосуватись світу природи, може стосуватись соціальних змін в тому чи іншому людському суспільстві або в якійсь вузькій царині, наприклад, науці, а може навіть в якійсь дуже конкретній науковій дисципліні. Відповідно революційні зміни будуть мати істотний вплив на якусь локалізовану частину природи чи людського буття або всеохопний вплив, який призводить до планетарної трансформації як в житті людських спільнот, так і самій природі. Такою за силою впливу можна вважати й промислову революцію, точніше промислові революції бо їх вже було кілька.

Сьогодні вже ведуть мову про четверту промислову революцію [1], про подібні зміни є чимало робіт, див.: [2, 3, 4, 5] та інші. Чого ж чекати людству від цієї революції, як мінімізувати можливі ризики та загрози? На подібного роду запитання намагаються дати відповіді представники з різних галузей, і політики, і економісти, і фахівці технічної сфери, і екологи. Але оскільки ця революція стосується всієї планети загалом, як людства, так і природи, то неминуче подібні питання постають і в філософському середовищі. Чи спроможна філософія стати тут у пригоді?!

Результати дослідження

Перша промислова революція призвела до широкого використання машин, що в основному базувалися на роботі парового двигуна, друга промислова революція тісно пов'язана з електрикою та конвеєрним виробництвом, третя з автоматизацією виробництва та процесами цифровізації, як виробництва, так і повсякденного життя людини.

Є значна частина представників науки з різних галузей, які вважають процеси, що ми спостерігаємо в промисловості, бізнесі початку XXI століття лише продовженням, поглибленням тих змін, які були започатковані третьою промисловою революцією. На наш погляд це не так і ми тут погоджуємося з Швабом К., який вважає, що в основі четвертої промислової революції лежить масове поширення певних технологій, в-першу чергу таких: штучний інтелект, робототехніка, виробництво за допомогою 3Д-друку, нейротехнології, біотехнології, віртуальна й доповнена реальність, передові матеріали та енергетичні технології [1, с. 8-9]. Але найголовніше, те, що всі ці технології надзвичайно швидко поширюються практично на всі людські спільноти, глибоко проникають в сам уклад виробництва й призводять до зміни нас самих (людей), ми отримуємо новий формат не просто виробництва, а загалом способу життя людини [1, с. 9]. Можемо справді говорити, використовуючи слова Володимира Вернадського, що людство стало геологічною силою, яка настільки потужно впливає на планету, що змінює не лише окремі її ділянки, а визначає кліматичні

параметри Землі. Видатний український вчений сподівався на настання епохи ноосфери, коли планета буде жити на засадах розуму, який пізнавши закономірності влаштування природи буде існувати з нею в гармонії. Поки такого спостерігати не доводиться, розумність в діях людства часто поєднується з необдуманістю й безвідповідальністю.

Коли заводимо розмову про розум, то неминуче вступаємо в царину філософії, яка намагається уже кілька тисяч років досягнути, що ж таке розум і як ним можна безпечно користуватися. Сьогодні маємо чималі успіхи в розвитку штучного інтелекту й ближчими роками вони будуть лише зростати. Людство досить добре опанувало математику, розробило чимало алгоритмів, які успішно використовуються в різноманітних комп'ютерних програмах, але ж розум це не лише розрахунок. Розумність передбачає зваженість дій не лише у вигляді математичних розрахунків, а й зваження на інтереси інших, співставлення тих чи інших наших дій з уявленнями про добро, справедливість. Тож на наш погляд розумність має своїм невід'ємним компонентом і моральний компонент і коли ми говоримо про четверту промислову революцію, то маємо говорити й про відповідний стиль мислення.

В останній доповіді Римського клубу «Come On!» зазначається, що завдання освіти є формування у молоді «грамотності щодо майбутнього» (futures literacy) [7]. Йдеться не стільки про конкретний набір знань з тієї чи іншої галузі знань, скільки про певне налаштування розуму щодо цілісного сприйняття світу, співзалежність його складових одна від одної. Лише такий інтегральний погляд на світ може забезпечити обережне поводження з самим світом і самою людиною. Філософія, яка за своєю природою є поліфонічною (має багато різних поглядів і тлумачень) і разом з тим намагається досягнути світ в цілому на відмінну від дисциплінарно подрібненої науки в часи глобальних трансформацій четвертої промислової революції, й має виконати функцію критичного осмислення й застереження щодо нових викликів, які постають перед людством.

Висновок

Величезний масив знань, що продукується різними науковими дисциплінами, а з ними й нові технології виробництва потребують широкого узагальненого погляду, не просто системного, а інтегрального бачення світу. Філософія в часи четвертої промислової революції не виконає функцію безпосереднього розв'язання тієї чи іншої технічної, економічної чи екологічної проблеми. Але вона повинна й має забезпечувати формування відповідного стилю мислення, таких світоглядних установок, які передбачають у пізнавального й перетворюючого суб'єкта обережно стримане ставлення до світу та самої людини, таким чином убезпечивши людство від серйозних еколого-соціальних загроз, а то й самознищення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. – 416 с.
2. Кайку М. Візії; як наука змінить XXI сторіччя. – Львів: Літопис, 2004. – 544 с.
3. Кайку М. Фізика майбутнього. – Львів: Літопис, 2004. – 432 с.
4. Тоффлер Е. Третя хвиля. – К.: Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с.
5. Шмідт Е., Коен Дж. Новий цифровий світ: як технології змінюють державу, бізнес і наше життя. – Львів: Літопис, 2015. – 368 с.
6. Вайцекер Е., Війкман А. Come on! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети. – К.: Саміт-книга, 2019. – 276 с.

Теклюк Анатолій Іванович — кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, директор Центру соціальних комунікацій і лідерства ВНТУ, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: gcvr216@gmail.com.

Tekliuk Anatolii Ivanovich - Candidate of Philosophy, Associate Professor, Department of Philosophy and Humanities, Director of the a center for social communication and leadership VNTU, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail gcvr216@gmail.com.